Sayı : 44
Konu: Fıkıh Köşesi (Tembellik)

Tembellik

1. Tembellik nedir? İslam'da tembelliğin kesin sınırları çizilmiş midir?

Tembellik; kişinin gücü ve kuvveti yerinde olduğu halde, nefsine aldanarak, yapması gerekenleri yapmama halidir. Bir başka tarifle, kişinin yapması gereken işi; yapması gereken zamanda, yapması gereken yerde ve yapması gereken şekilde yapamamasıdır. Bu tabir çalışmayı ve iş görmeyi sevmeme, çaba göstermekten, sıkıntıya katlanmaktan, kaçma ve vücuttaki herhangi bir organın tıbbî fonksiyonunu yerine getirmede yavaşlık göstermesi manaları için de kullanılır.

Tembelliğin en büyük nedeni iç disiplin zayıflığı, motivasyon eksikliğidir. Tembelliği yenmenin yolu, insanın kendi ruhuna ve nefsine hâkim olması, yapması gereken işleri zamanında ve yapılması gerektiği şekilde yapmayı öğrenmesidir.

Dilimizde kullandığımız tembel kelimesi Farsçadır. Arapça karşılığı ise, "kesel" kelimesidir. Kesel, önemli kabul edilen konular hususunda ilgisiz ve lakayt davranmak demektir. Bundan dolayı, yerine getirilmesi önemli olan hususların ihmali manasına gelen tembellik kınanmış ve hoş karşılanmamıştır (el-İsfahânî, el-Müfredât fi Caribi'l-Kur'an, İstanbul 1986, 650).

Tembellik anlamında "ksl" kökünden gelen kelimelerden tembeller manasına gelen "kusâla" kelimesi Kur'an'da iki yerde geçer. Bu ayetlerin meâlleri şöyledir*: "Şüphesiz münafıklar Allah'a oyun etmeye kalkışıyorlar; halbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı da pek az hatıra getirirler."* **(Nisâ, 4:142)** *"Onların harcamalarının kabul edilmesini engelleyen, onların Allah ve Resulünü inkar etmeleri, namaza ancak üşenerek gelmeleri ve istemeyerek harcamalarından başka bir şey değildir."* **(Tevbe, 9:54)**

Dinimizde tembellik şöyle dursun iki günün bile eşit olmasını zarar görmüştür. Peygamber Efendimiz (as), *"İki günü eşit olan ziyandadır"* buyurmuştur. **(Firdevs-i l-Ahbar, 1/398, H. No: 5910)** buyurarak buna işaret buyurmuştur.

Cenab-ı Hak, *"Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul"* **(İnşirah, 94:7)** emri ile miskin miskin oturmanın mü'min kullarının işi olmaması gerektiğini belirtirken; *"De ki: (Yapacağınızı) yapın! Amelinizi Allah da Resulü de müminler de görecektir. Sonra görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O size yapmakta olduklarınızı haber verecektir."* **(Tevbe, 9:105)** ayetinde de tembelliğin müminin özelliklerinden olmaması gerektiğine vurgu yapar.

Peygamber Efendimiz (as) da *"Bir kimse kendi eliyle çalışıp yediğinden daha hayırlı bir şey yememiştir."* **(Ebu Davut, Sünen, 9/406,H. No: 3061)** buyurarak yine tembelliği yermekte ve çalışkanlığı övmektedir.

2. Tembellikten kurtulabilmek için manevi yönden ne yapılması gerekir?

Yukardaki ayet ve hadis-i şeriflerde de ifade edildiği gibi, bir kötü sıfat olan tembelliğe son vererek, bir an önce çalışmaya başlamak dinimizin emridir. Allah'ın Rasûlü (s.a.v) tembelliğin zararlarını çok iyi bildiği içindir ki, her namazın sonunda el açıp Allah'a dua ederken çeşitli kötü, yanlış, zararlı ve istenmeyen şeyleri dile getirirken tembelliğe de vurgu yapar; Allah'a sığınırdı. Bu hadis-i şeriflerden bir tanesinde Efendimiz (s.a.v), *"Ya Rabb'i, tembellikten sana sığınırım."* buyurmuştur. **(Buhârî, Cihat, 25, 74; Müslim, Daavât, 48)**

Daha İslam'ın tebliğinin ilk yıllarında alınan biatlerde yine tembellik edilmemesi konusunda uyarılar yer alır; Müslüman olan insanlar ona biat edince, Allah'ın emir ve

yasaklarına riayet edeceklerine ve tembellikte bulunmayacaklarına, tembellik yapmayacaklarına dair söz verirlerdi. **(Ahmed b. Hanbel, III, 322, 340, V, 325).**

Kur'an ve sünnette sıkça tenkit edilen tembellik, insanların dünya ve ahiretleri için zararlı şeylerdendir. Başarısızlığın başlangıcı tembelliktir. Onun için İslâm dini insanları tembellikten sakındırmıştır. Aynı zamanda bütün peygamberler insanları tembelliğe karşı uyarmışlardır. Tembelliğin zıddı çalışkanlıktır. O da inanan insanların şiârıdır ve her türlü başarının yolu oradan geçer.

3. İşsizlik parası ödenen ülkelerde tembelliklerinden dolayı çalışmayarak bu parayla geçinenlerin durumu nedir?

Sosyal hakların bir çok dünya ülkelerine göre daha gelişmiş olan Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslümanlar olarak –elbette hepsini tenzih ederiz-, bu imkanlardan yararlanırken istismar denilebilecek uygulamalardan sarf-ı nazar etmeliler. Çalışsam da aynı ödeneği alacağım, çalışmasam da, diyerek çalışmama yolunu tutarak tembellik etmek caiz değildir. Çünkü alın teri dökülerek elde edilen kazanç hem bereket açısından hem de iç huzur yönü ile insanı moralli kılar. Hele kanunların açıklığından veya makamların yanıltılmasıyla gayri kanuni yollarla bu imkanlardan geçinmek asla doğru değildir. Elde edilecek kazançlar da helal değildir. Zayıf rivayetle de olsa bize ulaşan şu hadis-i şerif, çalışarak kazanmanın önemini ifade etmesi açısından son derece önemlidir. Tebuk seferinden dönen Peygamberimiz (as)'ı ve İslam ordusunu karşılayanlar arasında büyük sahabe Muaz bin Cebel de bulunuyordu. Hazret-i Muaz bir özründen dolayı Tebuk seferine katılamamıştı.

Rasûlullah Efendimiz; kendisini karşılamaya gelen Müslümanlarla tek tek el sıkıştı, musafahada bulundu. Onların tebriklerini kabul etti. Bu arada Hz. Muaz ile de el sıkışmıştı. Fakat Muaz'ın elleri herkesinkinden farklıydı. Sertleşmiş, nasırlaşmıştı. Peygamberimiz: *"Ya Muaz, ellerinin sertliği nedendir?"* diye sormaktan kendini alamadı. Hz. Muaz, elinin sertliği ile Hz. Peygamber'i rahatsız ettiğini zannetmişti. Özür dilercesine, bu vaziyetinin sebebini açıklamaya başladı: "Ey Allah'ın Resulü, ben çoluk çocuğumun rızkını kazanma ve nafakasını temin etmek için uğraşıyorum. Ellerimden testere keser, kazma kürek, çekiç hiç düşmüyor. Bu yüzden ellerimin yumuşaklığı gitti, bu şekilde sertleşip nasırlaştı." Bu söz ,üzerine alemlere rahmet olarak gönderilen sevgili peygamberimiz, Hz. Muaz (r.a)'ın alnını (bir rivayette ellerini tutarak avuç içlerini) öptü ve : *"Bu ellere ateş temas etmez."* buyurdu. **(El-Elban, Silsiletü'l Ehadis-i d'Daifa, 1/568, H. No: 391)**

4. Bir Müslüman'ın, tembelliği sebebiyle ilmi terk etmesi veya öğrenmemesinin durumu nedir?

Tembelliğin en acı sonuçlarını okullarını ve ilmi çalışmalarını yarıda kesen insanlarda görmekteyiz. Yeterli kapasiteye sahip olmalarına rağmen sırf çalışmayı göze alamayarak, zamanlarını oyun ve eğlence ile harap eden –bilhassa- gençler, hem kendileri adına hem de mensubu bulundukları toplumlar adına çok büyük kayıplardır. İlmi alanda yapılan çalışmaların sembol kelimesi olan "mürekkebin" en değerli maddelerden birisi olduğunu ifade eden dinimiz, keyfi ve sırf nefsi hoş etmek amacıyla okul asmayı ve ilmi çalışmaları asmayı asla kabul etmez. Avrupalı Müslümanlar olarak 12-20 yaş arasındaki gençlerimiz arasında şahit olduğumuz okul terkleri, en büyük kayıplarımızdan biri olduğu tam bir gerçektir. Böyle bir gafletten en kısa zamanda uyanmak, "zararın neresinden dönülürse orası kârdır" öz deyişimizde manasını bulan bir kazanım olacaktır. Allah en iyisini bilir.